

Fræðin

Þetta þarf, hvorki meira né minna!

Til að geta lesið sér til gagns á ensku þurfa nemendur að skilja 98% orða í texta. Til að ná slíku hlutfalli þarf orðaforði þeirra að vera milli 8-9.000 orðafjölskyldur (Nation, 2006; Laufer & Ravenhorst-Kalovski, 2010). **Orðafjölskylda samanstendur af grunnmynd orðs og afleiddum myndum svo sem hinum ýmsu beygingarmyndum og forskeytum.** Ef hlutfallið fer niður í 95% svarar það til þess að nemendur hafi orðaforða upp á um 4-5.000 orðafjölskyldur, en þá þurfa nemendur aðstoð af einhverju tagi ([Laufer & Ravenhorst-Kalovski, 2010](#)). **Rannsóknir sýna einnig að þeir sem eru að læra tungumál þurfa aðgengi að a.m.k. 3000 orðafjölskyldum til að vera í stakk búnir til að skilja námsefnistexta (Laufer; 1992).**

Enn fremur má nefna að nemendur þurfa að sjá eða heyra ný orð milli 6 og 15 sinnum að jafnaði til þess að tileinka sér þau og gera þau að sínum (Nation, 2013). Þá má benda á að mikilvægi góðs orðaforða er meiri við lestur fag- og upplýsingatexta svo sem kennslubóka í háskólanámi en við lestur texta sem einkennast af frásögnum svo sem skáldsögur (t.d. Yilderim, Yildiz, & Ates, 2011).

Rannsóknir Elínar Þallar Þórðardóttur

- Niðurstöður rannsókna Elínar Þallar Þórðardóttur má nálgast hér:
- [ET 2017 IJBEB](#)
[ET Amount trumps timing first online 2017](#)
- Upptaka af fyrirlestri:
- <https://vimeo.com/264602432>
- Elín hefur m.a. sagt að ÍSAT nemendur þurfi að vera í íslensku málumhverfi í a.m.k. **50%** af vökutíma sínum til þess að geta tileinkað sér tungumálið.
- **Magnið** skiptir mjög miklu máli.

Rannsóknir á ÍSAT nemendum

- Innlendar rannsóknir sem gerðar hafa verið á færni ÍSAT nemenda í grunnskólum sýna m.a. að ÍSAT nemendur hafi **rýrari orðaforða** í íslensku en jafnaldrar þeirra; að **munurinn minnki ekki með árunum**; að ÍSAT nemendur skorti **fræðilegan orðaforða** til að skilja til fulls það sem kennt er í grunnskólum og að **markvissra aðgerða til að auka orðaforða ÍSAT nemenda sé þörf** (Elín Þöll Þórðardóttir og Anna Guðrún Júlíusdóttir, 2012; Sigríður Ólafsdóttir, 2010; Sigríður Ólafsdóttir o.fl., 2016).

Skemman

- Sigríður Ólafsdóttir:
- <https://skemman.is/handle/1946/7850>
- <https://skemman.is/handle/1946/23061>
- Erla Lind Þórisdóttir, 2017 - Meistaraprófsritgerð:
- <https://skemman.is/handle/1946/28485>

Um orðaforða

- Orðaforði samanstendur annars vegar af **viðtökuorðaforða** (e. *receptive vocabulary*), orðum sem við skiljum þegar við heyrum þau eða lesum, og hins vegar **tjáningarorðaforða** (e. *productive vocabulary*) sem við notum til að tjá okkur í ræðu og riti.
- Við byggjum upp orðaforðann með því að tileinka okkur orð sem við heyrum og lesum í málumhverfinu eða lærum í **markvissri kennslu** hjá kennurum og öðrum sérfræðingum. (Laufer, 2003, 2016).
- **Fjölbreyttur orðaforði** er mikilvægur til að ná góðum tókum á tungumáli og öðlast lesskilning

Um orðaforða - 1. þrep

- Orðaforða má flokka í þrjú þrep.
- Á fyrsta þrepi (e. Tier 1) er **grunnorðaforði** hátíðniorða sem stundum er kallaður almennur orðaforði. Honum tilheyra algeng orð eins og t.d. **bók, stelpa, hlæja, hlaupa, hundur, epli.**
- ÍSAT nemendur tileinka sér orðin af fyrsta þrepi í gegnum samskipti við aðra, með almennum lestri og í markvissu námi.
- Merkingu margra orða á fyrsta þrepi má jafnframt koma á framfæri með myndum eða leik.
- Ef ÍSAT nemendur fá ekki nægileg tækifæri til að heyra og lesa orðin og nota þau sjálfir, mun þeim að öllum líkindum ekki takast að bæta þeim við orðaforða sinn.

Um orðaforða – 2. þrep

- Á öðru þrepi (e. Tier 2) eru **lágtíðni orð** sem finnast í bókum en heyrast sjaldnar í tali og tilheyra sérstaklega **námsorðaforða** (e. academic vocabulary).
- Dæmi um slík orð eru t.d. ***hughrif, þess eðlis, enda, og góðviljaður***. Oft getur verið erfitt að sýna merkingu orða af öðru þrepi með myndum og leik.
- Mörg orð á þessu þrepi eru notuð í flestum námsgreinum eins og t.d. ***rannsaka, kanna, skoða, spyrja, meta, framkvæma, álykta, skilgreina, ráðgáta, tilgáta, lausn og niðurstaða***.
- Margræð orð, svo sem *horn, blaðra, ör, kjarni, hryggur, kvika* tilheyra einnig þrepi 2.

Um orðaforða – 3. þrep

- Á þrepi þrjú (e. Tier 3) eru **sértæk orð námsgreina**. Mörg þeirra læra nemendur í gegnum samskipti og lestur. Dæmi um orð af þrepi þrjú eru **möttull, gígur, birtubrigði, impressjónismi, siðaskipti, nýklassískur, gullinsnið**. Merkingu margra orða af þrepi þrjú má sýna á myndrænan hátt.
- Vakin er athygli á því að þrepaskipting orða er ekki alltaf klippt og skorin heldur getur verið vafamál á hvaða þrep eigi að skipa þeim.

2. þrep

Margræð orð

Horn

Í stærðfræði

Brauð

Á götu

Í herbergi

Á dýri

Hljóðfæri

Flokkið

- Vinnið saman tvö og tvö.
- Veljið orð úr textanum og flokkið þau samkvæmt skilgreiningunni á þrepunum.
- Flokkið eins mikið af orðum og þið getið.

Flokkun orða í þrep/stig

- 1. þrep: (e. Tier 1) Algeng orð – grunnorðaforði. Nemandinn lærir þau í gegnum samskipti við aðra og í almennum lestri.
- 2. þrep: (e. Tier 2) Orð sem finnast í bókum, en heyrast sjaldnar í tali og einnig margræð orð.
- 3. þrep (e.Tier 3) Sértek orð námsgreina.

Þrepin frh.

- Orð sem tilheyra 1. og 3. þrepi eru mikilvæg og þau þarf að kenna, en það eru helst orð af 2. þrepi sem þarf að kenna á **mjög skýran og markvissan hátt.**
- Fræðimenn leggja áherslu á mikilvægi þess að nemendur tileinki sér mikinn orðaforða af 2. þrepi og **hvetja kennara til að nota námsorðaforða í daglegu tali í kennslustundum.**

(Beck, McKeown, & Kucan, 2013)

Hvers vegna eru orð af 2. þrepi ekki kennd í meira mæli en raun ber vitni?

- Við höfum tilhneigingu til að halda að ef við skiljum og kunnum að nota orð, geri það flestir aðrir líka.
- Við gerum stundum ráð fyrir að aðrir kennarar hafi þegar kennt **orð sem notuð eru þvert á námsgreinar** og gerum það þess vegna ekki.
- Við höldum jafnvel að nemendur muni uppgötva merkingu orða sjálfir og sjálfkrafa með því að nota orðabækur, netið og með því að lesa bækur.
- Við gefum okkur ekki tíma til að kenna námsorðaforða, leggjum meiri áherslu á að komast yfir efni.

Nemendur með ísl. sem annað tungumál

- Hverjar eru sértækar námsþarfir þeirra?
- Þeir þurfa að læra það sama og nemendur sem eiga íslensku að móðurmáli ásamt því að læra íslensku og tileinka sér námsefni á henni.
- Rannsóknir sýna að þeir þurfa að læra mikið og læra hratt.

Niðurstöður rannsókna Elínar Þallar

Ástæður fyrir því að mörgum börnum reynist erfitt að læra íslensku:

- Tímalengd innan um íslenskumælandi fólk er stór þáttur.
- Stuttur skóladagur.
- Mikið af sjónvarpsefni og samfélagsmiðlaefni er ekki á íslensku.
- Samskipti við íslenskumælandi vini utan skóla eru oft af skornum skammti.
- Áhugi og viðhorf.
- Viðhorf Íslendinga til íslenskunáms þeirra sem læra íslensku sem annað eða erlent tungumál.

Áhrifaþættir á tileinkun annars tungumáls

1. **Aðgengi að tungumálinu/Hve lengi í einu? Hve oft?**
2. Gæði kennslunnar
3. Motivation (**hvatning**)
4. Þróun fyrsta máls og getustig/hæfni (hversu góður einstaklingur er í móðurmálinu)
5. Fjarlægð tungumáls og **viðhorf**
6. Aldur nemanda
7. **Persónuleiki**
8. Vinir og fyrirmyndir (role model)
9. Menningarbakgrunnur nemanda

Námsorðaforði

- Mikilvægi námsorðaforða (e. academic vocabulary) og tenging hans við árangur nemenda í lestri, ritun, tali og hlustun verður sífelld augljósari. Í auknum mæli er stærð námsorðaforða nemenda talinn mikilvægur hluti af lesskilningi og námsárangri þeirra. (Beck et al., 2013; Marzano, 2004)

Að læra á nýju tungumáli

- Rannsóknir sýna að það er ekki ákjósanlegt að fresta kennslu almenns námsefnis þar til nemendur ná fullum tökum á ríkjandi skólamáli (Watts-Taffe and Truscott, 2000).
- Íslenskunámið þarf því að fella að öðru námi eins fljótt og hægt er.

Íslenskan er

- merkingarbær og gegnsæ og svo margt, margt fleira.

Nemendur með íslensku sem annað tungumál (ÍSAT) - Hvaða orð? Hvernig texti?

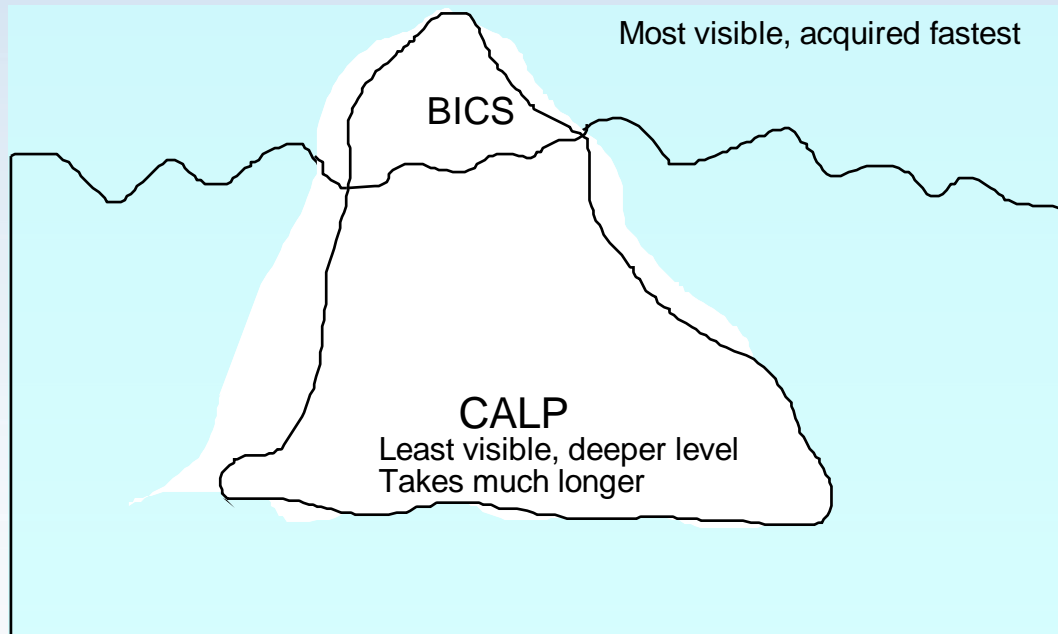
- Galdrar eru ekki ofarlega í huga nútímafólks. Enda gerum við okkur flest grein fyrir því að við höfum litla hæfileika til að galdra eitt eða neitt. Einu galdramennirnir sem við hittum eru í skikkju með pípuhatt og skemmta í veislum. Galdratrú er reyndar víða útbreidd enn þá, t.d. í Afríku. Og hér var hún algeng fyrir á öldum. Sérstaklega er 17. öldin þekkt fyrir galdramál. Þá var fólk brennt á báli á Íslandi fyrir að stunda galdur.
- https://vefir.mms.is/klb/gegnum_holtoghaedir_itarefni.pdf

Grunn samskiptahæfni

(BICS=Basic Interpersonal Communicative Skills)

Vitsmunaleg færni í notkun námsorðaforða

(CALP=Cognitive Academic Language Proficiency)

Námsumhverfið og tungumálanemandinn

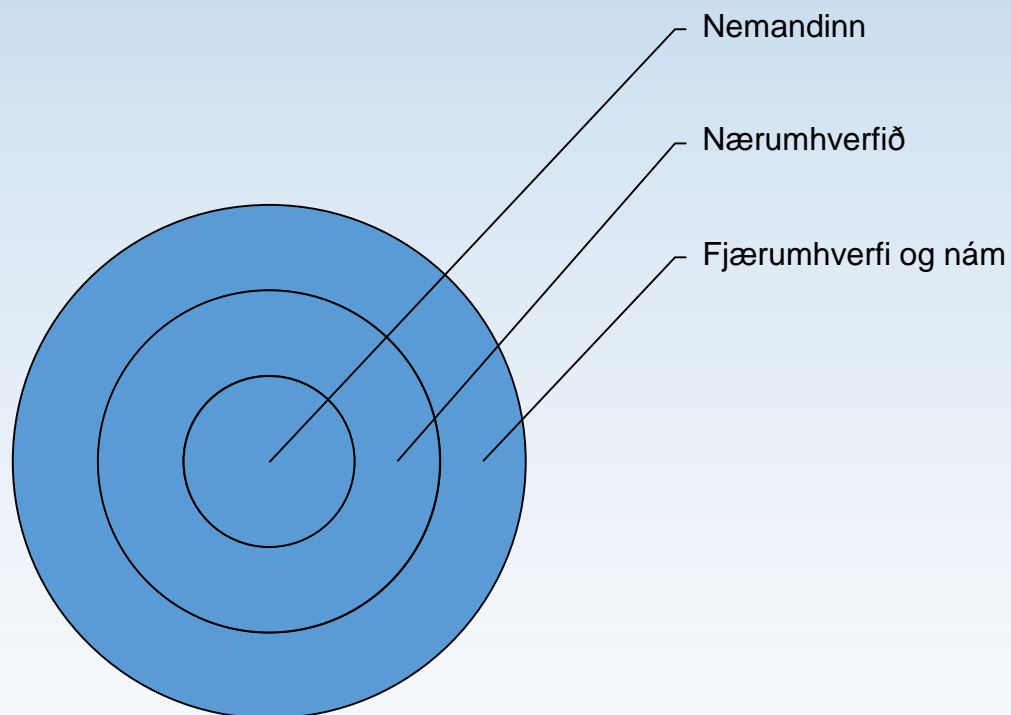
	Mikil áskorun	Lítill áskorun
Mikil ógnun (óöruggt námsumhverfi)	Kvíðafullur	Daufur
Lítill ógnun (öruggt námsumhverfi)	Skarpur	Lélegur/ Áhugalaus

Andrea Honigsfeld

OECD, 2002

Nám og kennsla-fyrstu skrefin

Byrjendakennsla frh.

- Án tals: kinka kolli, benda, TPR.
- Fyrsta stig tjáskipta: Eins eða tveggja orða svar.
- Annað stig tjáskipta: **Stuttar setningar.**
- Aukin tjáskipti: Lengri setningar og færri málfræðivillur.
- Hvíldartími og móðurmálið (til að byrja með).

Byrjun tjáskipta

- Bentu á
- Hvort viltu mjólk eða vatn?
- Finndu
- Snertu
- Klappaðu ef þetta er.....
- Leggðu/settu _____ á borðið/stólinn/gólfið
- Sýndu mér
- Gerðu hring í kringum
- **Tengja orð og athafnir.**
- **Nota látbragð með orðum og tvöfalda þannig skilaboðin.**

Skilaboð – umorða - endurtaka

- Barnið segir: Ég fara Ísafjörður sunnudagur.
- Kennarinn spyr hvað varstu að gera þar, var gaman? Með hverjum fórstu? (Bregst fyrst við skilaboðunum).
- Segir síðan: Já, fórstu til Ísafjarðar á sunnudaginn? Mér finnst svo gaman að fara til Ísafjarðar. Finnst þér gaman að fara til Ísafjarðar? Þekkirðu einhvern sem á heima á Ísafirði?

Nýir nemendur og nokkur orð

- Olnbogi, úlnliður, viðbein og sköflungur.
- Einkenni og eiginleikar.

En hvað orð eiga nemendur að læra og gera að sínum?

Spurningar vegna orðavals

- Er erfitt að skilja orðið?
- Nota nemendur orðið í verkefnum og umræðum?
- Er auðvelt að finna merkingu út frá samhengi?
- Eru orð af sama stofni í öðrum málum? Dæmi: Clock, klukka, water og vatn (**e. cognates**).
- Á að eyða tíma í að kenna þetta orð?
- Hversu nothæft er orðið?
- Rekast nemendur á það bráðlega aftur?
- Er það nauðsynlegt fyrir skilning?
- Veitir orðið þekkingu sem auðveldar skilning annarra orða?
- Get ég sem kennari gert það áhugavert?

Til að þróa heildstæðan skilning á orðum þurfa nemendur að

- hitta þau oft og í **fjölbreyttu samhengi**.
- vita hvernig orð hljóma.
- vita hvernig þau eru skrifuð.
- vita hvernig þau eru notuð sem hluti af rit- og talmáli.
- þekkja merkingar þeirra.
- þekkja **samsetningar** þeirra.
- **nota** þau í rit- og talmáli.

Unnið með orð

- Nemendum kennt að finna lykilorð í texta.
- Nemendum kennt að geta sér til um merkingu orða út frá samhengi.
- **Nemendur skrá skilgreiningar með eigin orðum.**
- **Nemendur gera eigin myndræna útfærslu á orðum (teikna þau).**
- Nemendur setja orðin í samhengi.
- Nemendur og kennari nota orðin eins oft og unnt er í fjölbreyttu samhengi.
- Nemendur öðlast djúpan skilning á orðunum og gera þau að sínum.

Minnisleiðir í orðaforðanámi

- Les orð upphátt.
- Les orðin (oft) yfir í hljóði.
- Hyl orðin.
- Læt prófa mig í orðunum (hlýða mér yfir).
- Læri erfiðustu orðin fyrst.
- Skrifu orðin niður.
- Endurtek orðin með hrynjanda (rapp).
- Tek orðið upp með snjalltæki.
- Nota orðið í samhengi.
- Skrifu merkingu þess með eigin orðum.
- Kenni öðrum orðin.
- Læt orðin ríma.
- Rugla miðum með orðunum á íslensku og mínu máli og finn samstæður.
- Klippi orðin í sundur (Á réttum stöðum-greininir, forskeyti o.fl.).
- Syng orðin við lag sem ég kann.
- Teikna mynd sem tengist orðinu.
- Reyni að sjá mynd af orðinu innra með mér.
- Ef ég man ekki orðið fer ég yfir stafrófið.
- Tengir orðin við eitthvað myndrænt eða annað sem gerir það merkingabært og nærtækt fyrir mig.

Orðabrennan - þrjú orð á viku

- <http://fraedsluskot.wixsite.com/heim/ordathrenna>
- Hvernig veljum við orð?
- Hvar finnum við orðin sem eru valin?
- Hvernig vekjum við athygli á orðunum?
- Hvar vekjum við athygli á orðunum?
- Hvenær vekjum við athygli á orðunum?
- Hvernig gerum við þau sýnileg?
- Hvernig söfnum við þeim?
- Hvenær og hvernig rifjum við þau upp?

Lestur

- Ekki nóg að lesa.
- Það er langtímaverkefni að læra orð eingöngu frá textasamhengi.
- Sum orð eru illskiljanleg út frá samhenginu.
- Tilviljanakenndur orðaforði.
- Það flýttir fyrir ef unnið er markvisst með námsorðaforða.

Stuðst við glæru frá Kristínu Hjörleifsdóttur

Að lesa flókin eða ættum við að kalla hann **spennandi** texta?

- Við þurfum að gera textann aðgengilegan.
- Leysa með þeim ráðgátuna.
- **Ná í bakgrunnsþekkingu þeirra eða byggja upp slíka þekkingu.**
- Þróa orðaforðann.
- Nota stoðir (e. scaffold).
- Beina athyglinni að einkennum og eðli tungumáls í texta.
- Virkja nemendur (lestur, **tal**, hlustun, ritun).

Leysum ráðgátuna

- Skipshöfnin var komin í land. Hásetarnir og karlinn voru í ljómandi skapi enda hafði hlaupið á snærið hjá þeim. Þeir sungu yfir störfum sínum. Skyndilega fór að rigna og umsvifalaust urður þeir rennvotir þar sem þeir stóðu á dekkinu.
- Tengingar
- Gerendur
- **Orðhlutafræði**
- **Merkingarbær málfræði (t.d. forsetningar)**

Front-loading

- Front-loading involves the students accessing prior knowledge about the new content, learning essential vocabulary that will be used throughout the lesson and using their prior knowledge and new vocabulary to develop predictions.
- **Content and language** learning goals.
- **Passive and active** vocabulary.

Undirbúningur nemenda undir nám

Undirbúningur nemenda undir nám felst í því að nemendur

- virki fyrri þekkingu um nýtt námsefni.
- læri bráðnauðsynlegan orðaforða sem er gegnum gangandi í nýja námsefninu/ kennslustundinni.
- noti bakgrunnsþekkingu sína og nýja orðaforðann til að þróa með sér forspár um það sem á eftir kemur í námsefni, umræðum eða öðru.
- Innihalds- og tungumálamarkmið náms
- Aktífur og passífur orðaforði

Hvernig vinnubækur? Hvernig verkefni?

- **Vinnubækur og verkefni sem undirbúa nemendur undir lestur texta og tryggja samtal og samstarf nemenda.**
- Vinnubækur með verkefnum sem byggja á lesnum texta og tryggja samtal og samstarf nemenda.

Að ná taki á texta

Virkja fyrri þekkingu og byggja upp þekkingu

- Því meira sem við vitum um efnið, því meira skiljum við.
- Með því að „krækja“ í fyrri reynslu og námsorðaforða nemenda verður námið í samhengi við fyrri reynslu og merkingarbærara.

Krækja

- Notuð til að krækja í athygli, áhugasvið og **bakgrunnsþekkingu** nemenda. Einnig notuð til að krækja hið nýja við það sem þegar hefur verið lært.
- Getur verið hvað sem er (myndir, tónlist, **sögur**, Netið, verkefni o.fl.)

Verkefni 2 – að forvinna texta

- Ræðið saman um hvernig hægt er að forvinna textann áður en nemendur eru látnir lesa hann einir, í þörum eða litlum hópum.

Teymiskennsla og vinna með texta

- <https://www.youtube.com/watch?v=D7IfQ8oYPBA>

Texti

- Tegund og eiginleikar texta sem ÍSAT nemendur eru látnir lesa og skrifa skipta verulega miklu máli, en einnig hvernig kennarar undirbúa nemendur undir lestur og ritun texta.
- Þar sem nemendurnir eru ekki lengur að læra að lesa heldur lesa til að læra og tileinka sér nýja þekkingu og færni, er ekki nóg bara að lesa.
- Það getur reynst nemendum mjög erfitt að geta sér til um merkingu orða eingöngu út frá textasamhengi og þess vegna er afar mikilvægt að vinna á markvissan hátt með námsorðaforða.
- Því meira sem unnið er með bakgrunnsþekkingu og orðaforða nemenda áður en námsefnistexti er lesinn eða nemendum falin alls konar verkefni, þeim mun auðveldar reynist þeim að tileinka sér nýja þekkingu og færni.

Texti frh.

- Þegar ný færni eða þekking er kynnt í námsefni gæti verið gagnlegast fyrir nemendur að það sé gert með einföldum orðum af þrepi eitt í stað orða af þrepi tvö. Gott er að finna kynningunni stað í upphafi námseiningar eða kafla, eða í texta sem hefur verið afmarkaður frá heildartextanum á einhvern hátt.
- Seinna í sama námsefni mætti þyngja textann og fjalla um nýju þekkinguna eða færninguna í flóknara samhengi orða af þrepi tvö. Einnig mætti gera nemendur meðvitaða um þrepaflokkunina og fela þeim í námsefnistexta að æfa sig í að flokka nokkur orð.
- Því meira sem unnið er með bakgrunnsþekkingu og orðaforða nemenda áður en námsefnistexti er lesinn eða nemendum falin alls konar verkefni, þeim mun auðveldar reynist þeim að tileinka sér nýja þekkingu og færni.

Texti-ritun

- Það tekur ÍSAT nemendur yfirleitt mjög langan tíma að læra að skrifa vandaðan texta á íslensku.
- Gagnleg leið til að kenna þeim ritun er að þjálf þá í að skrifa í fjölbreyttum tilgangi fyrir ólíka lesara og gefa þeim tækifæri til að endurskrifa texta á markvissan hátt.
- *Beinagrindur – Handbók um ritun og kennslunálgunin 6+1 vídd ritunar* nýtast vel í ritunarkennslu ÍSAT nemenda sem og annarra nemenda.